

Laca

Tijdingen

België-Belgique
P.B.
1020 Brussel 2
1/1475

Driemaandelijks tijdschrift van LACA.
Geschied- en Heemkundige Kring van Laken

Jaargang 12 - Nummer 4 - juni 2001

Laken

Wapen van de Koninklijke
Residentie Laken
Koninklijk Besluit van 20 april 1857

Verantwoordelijke uitgever:
Leon Candau, Rode Kruislaan, 15, 1020 Brussel, tel. 02/268.69.58
Afgiftkantoor : 1020 Brussel 2

DITMAAL EEN OPROEP TEN GELEIDE

Een wakkere speurder, op zoek naar historische informatie over het Lakense verleden, tastte hier in de loop van de zestig- en zeventiger jaren volledig in het duister. Zowel in de Nederlandstalige als in de Franstalige bibliotheek was het beschikbare documentatiemateriaal bijzonder schaars.

Op initiatief van het Brusselse stadsbestuur werd in 1980 de tentoonstelling: "Laken 1830-1980 - Aspecten van het Lakense verleden" georganiseerd. G. Lemaire, J.P. Nandrin en T. Symons schreven een begeleidende brochure, rijkelijk geïllustreerd. Vijf jaar later, in 1985, verscheen in het driemaandelijks tijdschrift van het Gemeentekrediet - nummer 153 - een zeer degelijke studie van de hand van de Heer P. Cullus, "Laken: geannexeerde gemeente, vergeten gemeente ?", stoelend op uitgebreid bronnenonderzoek.

Aan het eind van de tachtiger jaren vonden een aantal gelijkgezinden, waaronder enkele fervente verzamelaars, elkaar. Onder de koepel van het gemeenschapscentrum Nekkersdal, werd de Nederlandstalige Geschied- en Heemkundige Kring LACA gesticht. Vandaag kijken de werkende leden van het kernteam terug op twaalf vruchtbare jaren.

Tijdens deze boeiende jaren werd een berg vrijwilligerswerk verricht, weliswaar beloond met een niet aflatende belangstelling, door vele enthousiaste leden betoond... Te dezer gelegenheid willen wij al onze leden, zij die kwamen, gingen of bleven, en ook de kleine schare stille medewerkers, van harte dank zeggen. Ook richten wij ons met erkentelijkheid tot de mensen die LACA hun milde steun betuigden. De ware bedoeling van deze oproep heeft echter te maken met punten die momenteel gevoelig liggen en vragen doen rijzen... Omkijken is nuttig, vooruitzien echter noodzakelijk!

Ons tijdschrift "LACA Tijdingen" heeft met de jaren een belangrijke plaats verworven in het Lakense socio-culturele landschap. Hierover bestaat geen twijfel. Bovendien vult de publicatie van een jaarlijkse LACA-kalender de informatiestroom met succes aan. Bij stopzetting van deze initiatieven zou een spijtige leemte ontstaan. Toch dreigt een schaduwzijde !

De mensen die zich inzetten teneinde om de drie maanden een aantal bladzijden samen te stellen en tijdig de drukproeven voor te bereiden worden langzaam ouder. Nog ontbreekt het hen niet aan energie. Wel zijn we er ons van bewust dat het kernteam dringend aan uitbreiding en verjonging toe is! Leedwezen, maar ook paniek brak onlangs uit bij het schielijke overlijden van een der scharnierfiguren van de Kring, met name Mevrouw Hilde Verstraete (zie "in memoriam" in vorig nummer).

Om deze gevaarlijke klip te omzeilen hebben wij besloten een bescheiden wervingsactie op het getouw te zetten om nieuwe leden en medewerkers aan te trekken. Er werd een affiche ontworpen die vanaf 1 juli zal verspreid worden.

Daarnaast is ook reeds een informatiefolder in voorbereiding. Al onze leden zullen te gelegener tijd deze folder ontvangen. Het zijn misschien maar vrome en uiterst ideale wensen die we koesteren... maar als elk trouw lid erin zou slagen één enkel bijkomend persoon voor ons werk enthousiast te maken, dan zou de verdubbeling van ons ledenbestand (van 130 naar 260) niet lang op zich laten wachten ! Misschien toch de moeite waard om deze wenk eens ter overweging te nemen.

Uit het maandblad De Nekker vernemen we dat de laatste jaren meerdere Vlamingen zich in Laken kwamen vestigen. Ook deze mensen zullen aangeschreven worden. Zodoende vergroot de kans enkele wetenschappelijk gevormde mensen te bereiken die eventueel bereid zijn ons kernteam met hun kennis te ondersteunen.

Er is echter nog meer aan de hand.

LACA heeft in de loop van de voorbije twaalf jaar - niet opzettelijk maar wel wegens gebrek aan mogelijkheden - het contact met haar leden een beetje veronachtzaamd. Wanneer de uitbreiding en de verjonging van het kernteam verzekerd is staan nieuwe wegen open om hieraan te verhelpen. Laat dat een wens zijn die we graag in vervulling zien gaan.

In dezelfde gedachtegang volgen hier reeds enkele voorstellen die zonder uitstel onze contacten kunnen bevorderen: Het komt er dan wel op aan op deze oproep te reageren en ons uw persoonlijke zienswijzen kenbaar te maken. Hoe beter we mekaar kennen hoe meer we met uw wensen en verwachtingen rekening kunnen houden.

REACTIES IN VERBAND MET HET TIJDSCHRIFT LACA TIJDINGEN

- Beantwoordt de keuze, de inhoud en de voorstelling van de behandelde onderwerpen aan de persoonlijke verwachtingen van de lezers?
- Welke onderwerpen met betrekking tot het Lakense verleden wensen de lezers eventueel met voorrang behandeld te zien?
- Voldoet het lettertype, de lay-out?
- Andere mogelijke voorstellen?

OVER DE ACTIEVE MEDEWERKING VAN DE LEZERS

- Hoewel reeds enkele malen in het tijdschrift om bijkomende inlichtingen nopens een of ander onderwerp verzocht werd, bleef de respons vrij gering. We brachten uiteraard begrip op voor deze gang van zaken en hielden rekening met het feit dat LACA zich richt tot een uiterst miniem segment van de totale Lakense bevolking. Spontaan toegestuurde aanvullende informatie werd in elk geval in dank aanvaard en prompt gepubliceerd.

- Meer betrokkenheid van de lezers zou bijvoorbeeld kunnen leiden tot het inlassen van een afzonderlijke lezersrubriek, enkele bladzijden die open staan voor iedereen die een steentje zou willen bijdragen.

Hoe dat kan willen we hieronder even aantonen. Een heemkundige kring richt zijn lokale belangstelling zowel naar het heden als naar het verleden.

HET HEDEN

- Iemand volgt de grote werken op die in Laken ondernomen worden. Foto's en korte commentaren zijn steeds welkom.
- Een natuurliefhebber doet tijdens een wandeling een merkwaardige ontdekking ...Hij laat het ons weten.

HET VERLEDEN

Heemkundigen behandelen niet de grote thema's van de geschiedenis. Af en toe wordt ernaar verwezen om de lokale gebeurtenissen beter te kunnen verhelderen. Heemkunde wil vooral oog hebben voor menselijke aspecten, het reilen en zeilen van de plaatselijke bewoners, alledaagse dingen uit de microkosmos van buurten, straten, wijken...

Hier ook weer enkele voorbeelden :Hebt u specifieke herinneringen, nam u deel of weet u iets bijzonders te vertellen over een van de hiernavolgende punten, laat het ons weten. (De lijst is beperkt maar er bestaan wellicht nog meer keuzemogelijkheden)

Jeugdherinneringen (school: leerlingen, onderwijzend personeel, school-activiteiten) - oorlogs - of bevrijdingsherinneringen - wijkfeesten - toneel-opvoeringen - verdwenen verenigingen - was er een voetbalploeg in Laken - andere sportverenigingen - personen gekend met bijzondere eigenschappen - herinneringen aan verdwenen huizen, grote werken -stoeten, processies, publieke vermaken, circus, kermis - muziek en zangverenigingen... ach er is zoveel !

Foto's uit de oude doos kunnen natuurlijk alles nog aanschouwelijker voorstellen. (Wij garanderen de eerlijke teruggave !).

Een heemkundige kring wil onder meer het blijvend geheugen zijn van een wijk, een stadsdeel, een oude gemeente...

Naast dit alles wordt zelfs gedacht aan andere vormen van ledeninbreng. Zo zou de organisatie van een jaarlijkse wedstrijd in de vorm van een geschreven bijdrage over een bepaald onderwerp (hetzij in proza of in dichtvorm) een band kunnen scheppen. Een fotowedstrijd al of niet vergezeld van een begeleidende commentaartekst is een mogelijk alternatief. Hoe staat men daar tegenover ?

Natuurlijk kan niet alles van vandaag op morgen veranderen. Een substantiële aanpassing van onze werkwijze is slechts mogelijk wanneer de hierboven besproken wenken opgevolgd worden. Deze oproep tot dialoog en samenwerking, hoe bescheiden ook, geeft aan dat LACA met de standvastige wil bezielt is om de vereniging in stand te houden. En wanneer de verbouwingswerken in het gemeenschapscentrum Nekkersdal achter de rug zullen zijn staan ook nog betere voorzieningen te onzer beschikking.

Op dat ogenblik kan er aan gedacht worden om jaarlijks een spreekbeurt te organiseren waarop alle leden uitgenodigd worden.

Wij durven hopen dat onze actie voor ledenwerving en samenwerking met onze leden een positief resultaat mag opleveren. Alvast zien we uwe overwegingen en voorstellen met genoegen tegemoet ! Dank bij voorbaat !

* * * * *

TER INFORMATIE

1. - Aan de Heer W. van der Elst, reeds eerder toegetreten tot het kernteam van LACA, werd de taak van secretaris van de kring aangeboden. Het verheugt ons melding te kunnen maken van het feit dat hij spontaan deze opdracht heeft aanvaard. Niet alleen zal hij de werkzaamheden van onze betreurde verslaggeefster, wijlen Mevrouw Hilde Verstraete overnemen, doch bovendien vult hij na jaren een bestuursleemte op.

Hiermede danken wij hem voor deze beslissing en schenken hem ons volledig vertrouwen.

2. - Ons land neemt gedurende de tweede helft van dit jaar het voorzitterschap waar van de Europese Gemeenschap. Eind december zal dit voorzitterschap afgesloten worden met een topbijeenkomst, georganiseerd in het Koninklijk Kasteel. Het toponiem "Laken" wordt meteen op de wereldkaart geplaatst !

Dat met het oog hierop een aantal bomen langs de Koninklijk Parklaan moesten verdwijnen is te betreuren !

Leon Candau - Voorzitter LACA

Laca

*DE GESCHIED- EN HEEMKUNDIGE KRING
VAN LAKEN (BRUSSEL)
BESTAAT 12 JAAR !*

Wapen van de Koninklijke
Residentie Laken
Koninklijk Besluit van 20 april 1857

*WIL JE MEE OP ZOEK NAAR HET
HISTORISCHE GEHEUGEN VAN EEN
OUDE GEMEENTE EN LID WORDEN ?*

*INFORMATIE:
Penningmeester E. CHRISTIAENS
Een telefoontje kan na de diensturen: 02/426.55.88*

GROOTSE WERKEN IN LAKEN

Op 15 september 1993 werd een samenwerkingsakkoord gesloten tussen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Federale Staat. Volgens dat akkoord zou de Federale Staat een reeks werken uitvoeren - voor een bedrag van enkele miljarden - liefst aan gewestelijke wegen die de Stad Brussel toch niet zou kunnen onderhouden.

Een van de eerste opties, gekozen door het Ministerie van Verkeerswezen en Infrastructuur (M.C.I.), zou het ondertussen welbekende "Koninklijk Tracé" zijn, met de wederaanleg van het Poelaertplein, de Regentschapstraat, het Koningsplein, de Warande, het Koninginneplein en het Liedtsplein in Schaarbeek.

Een deel van dit tracé ligt op Lakense grond: Het Onze-Lieve-Vrouw -voorplein werd volledig geherstructureerd (tot aan de grenzen van het aanpalende stadsgedeelte dat onder een wijkcontract valt). Aan de Koninklijk Parklaan werd een beschermd fietspad toegevoegd omdat de rijstroken van deze laan te smal zijn voor de zware vrachtwagens die dagelijks van de binnendouanediensden (T.I.R. - Transport International Routier) naar Antwerpen rijden.

Maar er is meer: de tunnel van de Koninginnelaan, die onlangs werd gerenoveerd door de "Administration de l'Équipement et des Déplacements" van het Brusselse Gewest (A.E.D.), zal nu ook onder de bevoegdheid vallen van het Ministerie van Verkeerswezen en Infrastructuur. De renovatiewerken die uitgevoerd werden door de A.E.D. lokten veel kritiek uit omdat de ingenieurs die bij de werken betrokken waren, weinig respect hadden voor deze tunnel, een echt Art-Deco-project, dat helaas gedeeltelijk verknoeid werd!

Er bestond evenwel een probleem: het loskomen van de keramische muurtegels die door de waterinsijpeling werden afgestoten. Twee à drie pogingen werden reeds ondernomen om dit te verhelpen. Er werd dus aan het Ministerie gevraagd om de bekleding van de muren uit te stellen tot wanneer de herkomst van het water ontdekt is.

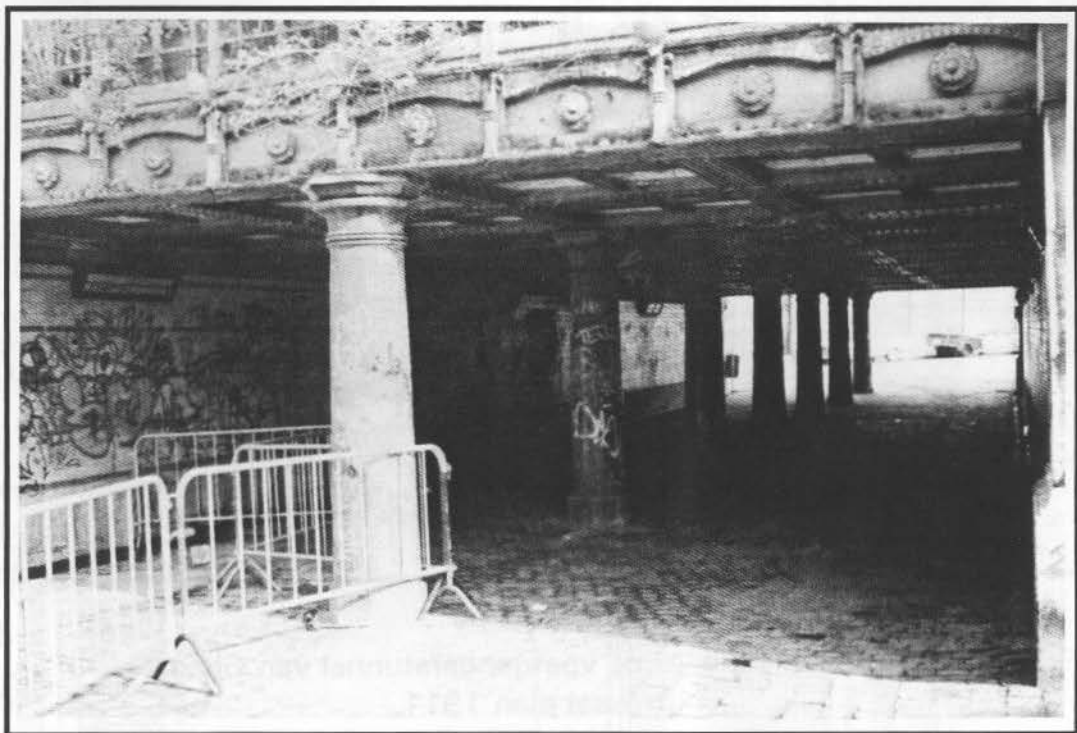
Vlakbij de verkeerstunnel bevindt zich een voetgangerstunnel, de "Passage Chambon". Enkele jaren geleden wou het Ministerie niet weten van een restauratie van dit kunstwerk, liggend onder het "Koninklijk Tracé". Nu echter is het Ministerie van gedacht veranderd. De kosten werden geraamd op 20 miljoen BEF. Maar... "Coup de theatre": op de werkvergadering van 14 april j.l. meldde de opdrachtgever dat de voetgangerstunnel eigendom is van de Nationale Maatschappij van Belgische Spoorwegen, tenminste van het gedeelte dat onder de spoorlijn ligt. In 1992 voerde deze maatschappij daar reeds herstellingswerkzaamheden uit en volgens de gangbare voorschriften mag er slechts om de 17 jaar een herstelbeurt geschieden, vooropgesteld dat er intussen geen gevaar voor het treinverkeer opduikt. Ongelooflijk, maar in België mogelijk!

Dan pas zullen de werken aan de trappen naar beneden, de restauratie van de metalen balustrade alsook van de lantaarnpaal uitgevoerd worden. De rest zal door de NMBS uitgevoerd worden, samen met de geplande werken ... in 2004 hoopt het Ministerie. (zie illustratie fig. 1)

Alban Chambon werd geboren in Varzy (Fr) in 1847. Zijn geboorteplaats ligt te midden van de kastelen van de Loire; vandaar misschien zijn roeping tot het architectenberoep? Hij ontving zijn opleiding als beeldhouwer en als architect in Parijs maar vestigde zich nadien in België, omstreeks 1869.

Deze bijgevoegde illustraties tonen de schrijnende verwaarlozing van het kunstwerk aan ! Foto's : Eric Christiaens

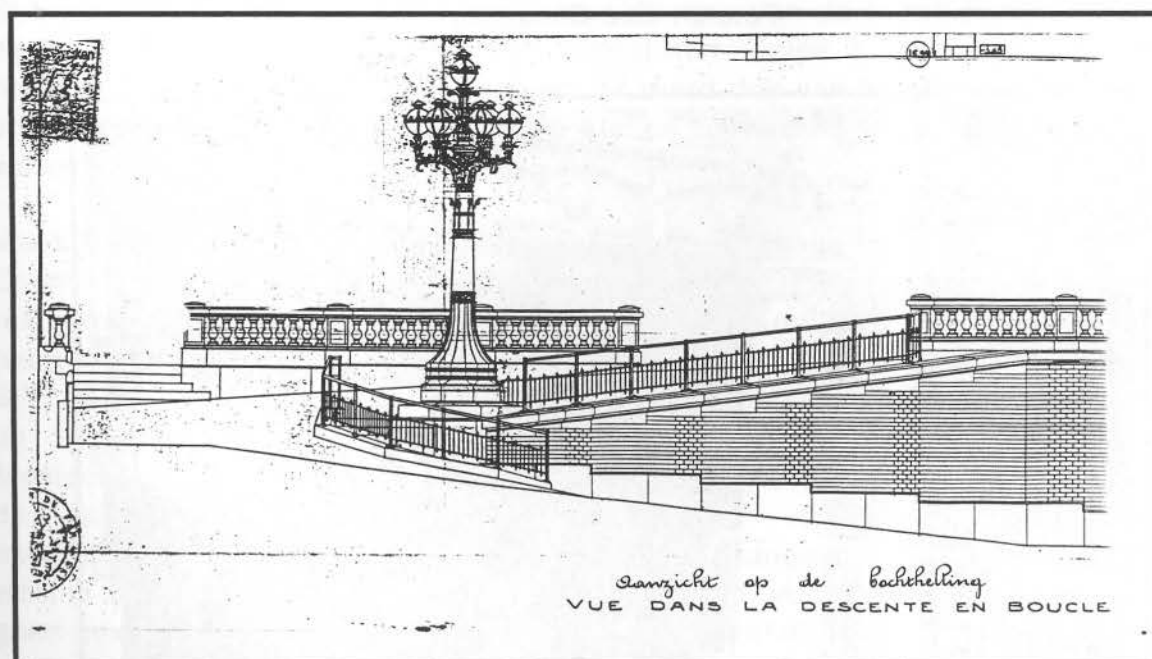

Hij werkte vooral als decorateur en tal van Belgische theaters deden beroep op zijn kunst. Hij decoreerde in Brussel namelijk het Hôtel Metropole en in Oostende, het Kursaal. Op zeker moment werkten rond de 200 mensen in zijn atelier. Als men aan de prachtige "Passage Chambon" denkt, weet men nog altijd niet hoe hij er toe gekomen is zich te wagen aan de uitvoering van openbare werken .

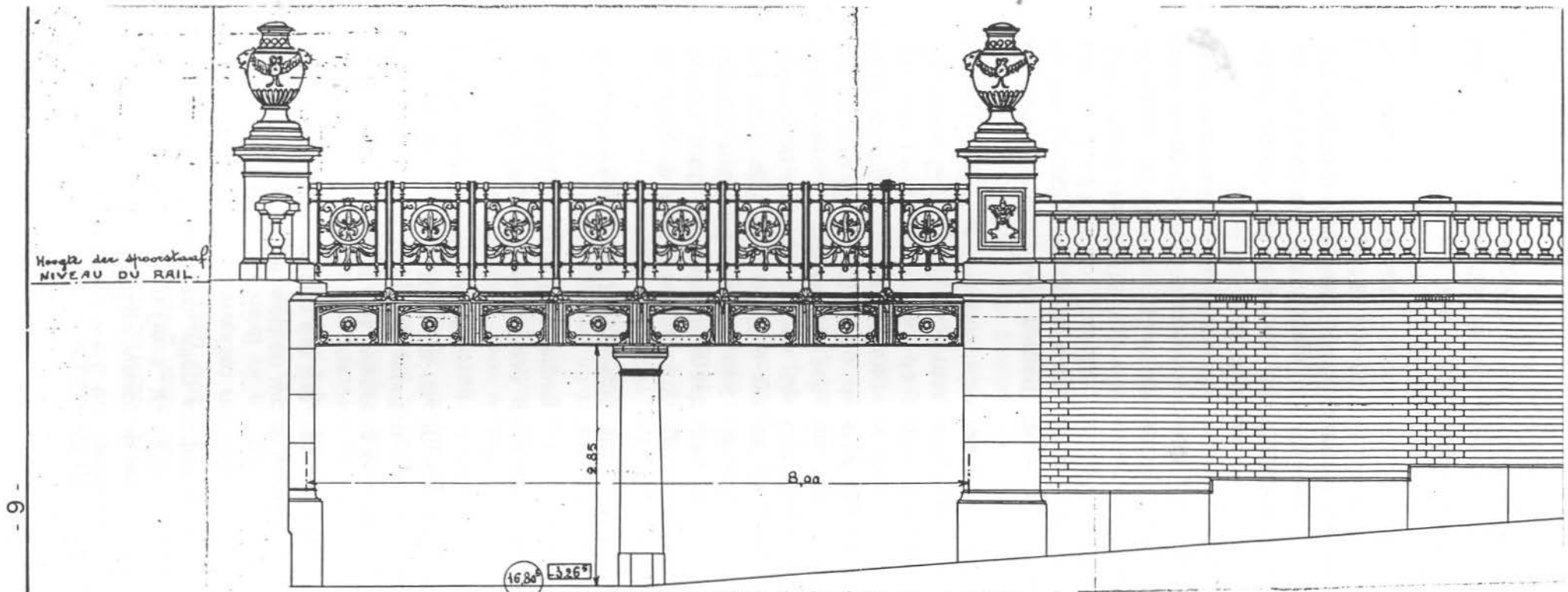
Heel vroeg was er sprake van het afschaffen van de overgang van de spoorweg aan de Koninginnelaan en, in 1911, legde Chambon een plan voor om de mensen van Oud Laken, wonend rond het oude gemeentehuis en in de Paleizenstraat over de Bruggen, een gemakkelijke toegang te verschaffen tot de nieuwe wijken aan de overzijde van de spoorweg. Het idee van een voetgangerstunnel was geboren. Deze voetgangersdoorgang onder de spoorlijn 50 zou de Belgische Spoorwegen verplichten het traject te verleggen om de aanpalende verkeerstunnel niet te diep te moeten uitgraven. Er konden namelijk problemen met de grondwaterspiegel opduiken.

De Federale Staat heeft nu in het kader van haar conventie met het Brusselse Gewest van 1993, beslist de restauratie van de "Passage Chambon" aan te pakken. In opdracht van het Ministerie is voorzien :

- Het reinigen van de monumentale onderdelen.
- Het restaureren van de borstweringen met aanvulling van de ontbrekende stukken.
- Het restaureren van de keramische plafondbekleding.
- Het restaureren van de openbare verlichting.
- Het herstellen van de wand- en wegbekleding.
- Het herstellen van het waterafvoersysteem.
- Het herstellen van de waterdichting.

(fig. 1) Zicht op de helling naar de voetgangerstunnel van Chambon
Uittreksel plan 1911
Copyright N.M.B.S., Brussel

aanzicht
FACE (D)

Onderbrugging en steunmuur gelijklopend met de shoren
 PASSAGE ET MUR DE SOUTÈNEMENT PARALLELE AUX VOIES.
 Bochtbelting
 (DESCENTE EN BOUCLE.)

Bureau de dessin du Patrimoine SNCB
 Station 33 - 47 B. avenue Fennuy

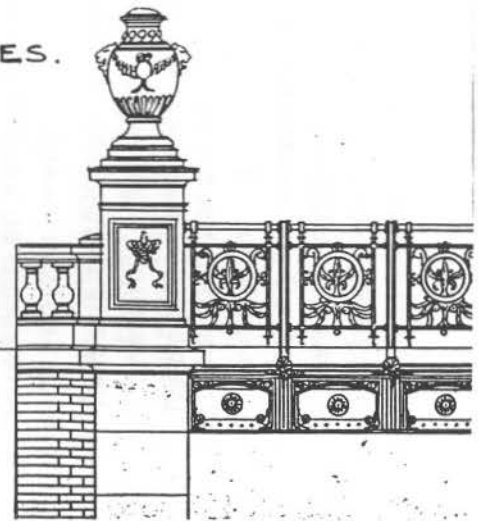
Bureau. 33 - Ouvrages d'art

L⁶ 29/3

Étut Parat

3328

Hoogte der spoorstaaf
 NIVEAU DU RAIL +0.33¹⁵

(fig 2) Metalen borstwering van de voetgangerstunnel, plan 1911
 Copyright N.M.B.S., tekenbureau patrimonium, Brussel

Een historische studie werd ook gevraagd door het ministerie, maar deze laat op zich wachten. Het enige waarover we nu beschikken is een werkje gemaakt door Filip Casteels, Steven Geys, Vicky Jordens, Pascal Toutenel, Birte Van Garsse en Nathalie Van Houtven, allen studenten van de Sint-Lukasschool. Een twintigtal bladzijden.

De kostprijs van de werken wordt voorlopig geraamd op 20 miljoen BEF, maar de opdrachtgevers vrezen dat het niet genoeg, zal zijn.

Ook werd er beslist dat, alvorens over te gaan tot de uitvoering van de werken, een studie zou gemaakt worden over de waterinfiltratie die reeds voor zoveel problemen zorgde toen de muren van de verkeerstunnel met keramische tegels moesten bekleed worden,

Vóór de regionalisering van de staat maakte de Koninginnelaan deel uit van Rijksweg n° 1 naar Antwerpen.

Alle rijkswegen werden geregionaliseerd in 1989.

Op deze manier werd de Koninginnelaan een gewestelijke weg, waarlangs de huizen met hun afwateringsbuizen gelegen zijn. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest beschikt evenwel niet over een rioleringsdienst. Derhalve werd er beslist dat voor alle gewestelijke wegen de gemeenten voor het onderhoud van de rioleringen moeten zorgen. De Koninginnelaan, aangelegd op het einde van de 19de eeuw, beschikt waarschijnlijk over heel oude bakstenen rioolkokers. Indien, om de ene of andere reden, de stad Brussel die kokers niet zou onderhouden, is het best mogelijk dat het wegvliedende water zich een weg zoekt onder de grond tot aan de zijmuren van de tunnel. Hetzelfde geldt voor de zijmuren van de "Passage Chambon" dit is maar een hypothese. Het technische onderzoek zal de juiste oorzaken aan het licht brengen.

Een tweede bron van zorgen ligt in de corrosie van de borstweringen van de tunnel onder de sporen, (zie illustratie fig. 2) getrokken uit het oorspronkelijke plan van 1911 van Chambon en bewaard in de archieven van de NMBS). In 1992 heeft de NMBS nog werken ondernomen aan deze metalen stukken, maar ze liggen er vandaag weer verroest bij. Dat betekent dat men nogmaals beroep moet doen op specialisten om een degelijke en definitieve oplossing te vinden om deze heel belangrijke elementen van de vernieling te redden.

Daar komt nog bij dat de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen een oogje in 't zeil houdt en dat het ministerie een patrimonium-vergunning op zak dient te hebben vooraleer de werken beginnen.

Gustave Abeels

DE HEILIGE GUIDO EN LAKEN.

St. Guido wordt gewoonlijk geassocieerd met Anderlecht. We zullen aantonen dat Laken wellicht meer "rechten" op hem kan laten gelden. E. de Moreau (1) geeft een samenvatting van zijn Vita (2) die zou geschreven zijn door een anonieme auteur ten tijde van de elevatie van zijn relikwieën, op 24 juni 1112. Guido zou geboren zijn in een landbouwersgezin in Brabant. Vanaf zijn jeugd onderscheidde hij zich door vrijgevigheid aan de armen en vroomheid. Uit verlangen een eenzaam leven te leiden, verliet hij zijn huis en trok naar Laken, waar de pastoor hem aannam als koster. Hij vervulde die taak met grote vlijt, zonder te verzaken aan zijn gebeden en verstervingen. Ongelukkigerwijze liet hij zich verleiden door een handlanger van de duivel, een koopman uit Brussel, die hem voorspiegelde dat hij door handel te drijven zijn aalmoezen zou kunnen vermenigvuldigen. Guido werd zo, tot ieders verbazing, koopman. Op een dag dat hij met zijn waren in een bootje op de Zenne voer, spoelde het water weg over de oevers en liep het bootje midden in de bedding vast in het zand. Guido probeerde het vlot te krijgen met een staak, maar hij kon die niet meer van zijn hand losmaken. Hij werd er pas van bevrijd nadat hij teruggekeerd was naar de kerk van OLV van Laken en zijn fout betreurd had. De biograaf voegt er aan toe dat handel drijven niet per se zondig hoeft te zijn, maar dat Guido er een heiliger roeping voor opgegeven had. Na enige tijd besliste Guido op pelgrimstocht te gaan naar Rome, Jeruzalem en andere heilige plaatsen. Hij zou zeven jaar wegblijven. Terug in Rome ontmoette hij daar een deken uit Brabant, Wonedulfe, die zich opmaakte om met zijn gezellen naar Jeruzalem te trekken. Zij herkenden hem niet, uitgemergeld, met lang haar en dito baard. Nadat hij zich bekend had gemaakt smeekten ze hem als gids te willen optreden, wat hij aanvaardde. Op de terugtocht uit Palestina stierven de bedevaarders één na één. Guido moest ze begraven. Wonedulfe bad hem zijn overlijden aan zijn familie te gaan meedelen en gaf hem als bewijs zijn gouden ring mee. Guido keerde naar zijn land terug, uitgeput door bloedspuwingen, en zou zich naar Anderlecht begeven hebben, naar de priester die in afwezigheid van Wonedulfe de dekenij leidde. Hij zou daar gestorven zijn en begraven, we weten niet na hoelang noch in welk jaar. Veel later zou er een eerste mirakel plaatsvinden op zijn graf. En nog veel later zou Guido heilig verklaard worden, op 24 juni 1112, door Odard, bisschop van Kamerijk.

E. de Moreau merkt hierbij op dat deze Vita slechts traditionele heiligenverhalen brengt, die voorzeker al sterk door de legende vervormd zijn. Ze is zeer onnauwkeurig en kent noch de plaats, noch de datum van zijn geboorte, noch de datum van zijn overlijden. Het is zelfs niet mogelijk eruit te bepalen in welke eeuw de heilige geleefd heeft. Dat zal niet voor de 10e eeuw geweest zijn. De traditie hanteert als geboortjaar 950 en voor het overlijden 1012 (3). E. de Moreau merkt hierbij op dat het eigenaardig is dat er zoveel jaren verlopen zijn vooraleer men aandacht aan zijn graf schonk, een bewijs dat hij bij de bevolking van Anderlecht geen bijzondere herinnering moet nagelaten hebben, in tegenstelling tot zoveel andere heiligen die onmiddellijk na hun dood al door het volk vereerd werden. De Vita vermeldt uitdrukkelijk dat het graf lange tijd verwaarloosd werd. E. de Moreau is van mening dat dit feit als bewezen moet beschouwd worden, in tegenstelling met wat J. Lavalleye zegt (4).

Meerdere legenden over St. Guido werden opgenomen in het "Brabantsch Sagenboek" van Alfons De Cock en Isidoor Teirlinck (5). Die dateren uiteraard van lang na de Vita. Enkele ervan komen uit de "Alder-excellente Cronyke van Brabant", voor het eerst uitgegeven in 1497. Daaruit het verhaal van zijn komst te Laken "Ende langhe suekende een heymelike stede om in eenicheyden gode te dienene, so quam hy tot laken, ende aldaer doende syn ghebet, inder kercke van onzer liever vrouwen so aen mercte die priester vander kercke syn ghelaet ende syn stychtigh wesen, ende bat hem dat hy daer woude blyven woonende inden dienst synder kercken, dwelck Sinte Wijte gheerne dede gode danckende. Ende so bleef hy dair een wile tyts gode vierichlyck dienende in armoeden, in heyligen wakinghen, gebeden ende abstinencien, ende in bewisingen der ontfermherticheit over die arme."

Uit : "Van Brabant die excellente Cronyke" J. van Boesborch - Antwerpen 1497

Bedevaartsprentje
(niet gedateerd)

Andere legenden, en zeker die welke op Anderlecht betrekking hebben, zijn nog van latere datum. De zogenaamde eik van Sinter-Wijen, die ontsproten zou zijn uit de stok die de heilige in de grond zou gestoken hebben, begint maar mirakelen te verrichten na 1633, toen hij begon dor te worden (6).

Hoe zit het met de verering van de H. Guido in Laken ? Er werd in 1601 in de oude kerk een altaar voor hem opgericht, en er is een schilderij van Gaspar De Crayer waarop Guido als landbouwer staat afgebeeld. Een goede kleurenreproductie ervan vindt men in de catalogus van de tentoonstelling 'Van de ene kerk naar de andere', blz. 43. Hier wordt een andere legende opgevoerd, Sint Guido als paardenknecht. In het "Brabantsch Sagenboek" (deel II, blz. 236), wordt ze als volgt verteld, uit de volksmond te Anderlecht "al het brood dat Sint Guido meenam voor zijn paarden naar het veld, deelde hij uit aan de arme lieden.

Dat was de eigenaar ter ore gekomen, en op zekere dag trok hij naar het veld bij zijn knecht ten einde zich met eigen ogen te overtuigen of Guido werkelijk het brood der paarden durfde weggeven. Toen Guido hem zag afkomen was hij heel en al uit zijn lood geslagen en, in zijn schrik, raapte hij haastig enige aardkluiten op en stak ze in het broodzakje der paarden. En zie, de meester ging regelrecht op het broodzakje af en vond het gevuld met brood."

Brood voor de paarden ? De "Beschrijving van 't Leven en de Mirakelen van de H. Guido" geven een andere versie die meer plausibel lijkt: Guido droeg dagelijks een deel van zijn broodrantsoen naar zijn arme ouders. Een medeknecht beschuldigt hem dat hij daarvoor zijn werk in de steek laat. De boer trekt naar 't veld en ziet inderdaad Guido stoppen met ploegen en weggaan. Tot zijn ontsteltenis neemt echter een engel plaats achter de ploeg en zet het werk voort. Als Guido terugkomt, merkt hij de boer van verre op, steekt een kluit aarde in zijn broodtas en ging achter de ploeg de engel aflossen. Toen de boer hem gebod de inhoud van zijn broodtas te tonen was de kluit aarde brood geworden.

Op het schilderij ziet men Guido met de hand aan de ploeg, getrokken door twee paarden, en een gaffelstok in de andere hand. Een engel opent zijn broodtas, die aan zijn riem hangt, en steekt er een brood in. Guido kijkt naar de hemel, waar O.L.Vrouw met het kindje Jezus in de wolken verschijnt met een paar engeltjes, en hem een sleutel aanreikt. Dat moet een zinspeling zijn op het kosterschap van Guido in Laken. Op de achtergrond ziet men trouwens de oude kerk van Laken afgebeeld. Zo werden hier verschillende Guido-legenden samen uitgebeeld.

Een ander Guido-schilderij van Gaspar De Crayer in de Sint-Pieterskerk te Anderlecht is eenvoudiger van thematiek: Guido, afgebeeld als een pelgrim, valt op zijn knieën voor een hemels visioen. In de hemel zitten vier engelen in de wolken. Een kleine cherubijn, omringd door de hoofdjes van drie gevleugelde engeltjes, daalt eruit af en gaat een lauwerkroon op het hoofd van Guido plaatsen. Links van Guido zijn ploeg, rechts twee paarden waarvan er een door een engel bij de toom wordt vastgehouden. Hier ontbreekt dus de legende van het brood, en uiteraard die van het kosterschap te Laken. Gaspar De Crayer werd voor dit schilderij immers betaald door de kerkmeesters van Anderlecht in 1633 - 1634 (7).

De verering van Sint Guido te Laken moet echter ver voor de XVIIe eeuw teruggaan. We vonden er interessante gegevens over in een artikel van Maurits Sacré uit 1930 (8). Deze vond in het gemeentearchief van Wemmel een merkwaardig document, waaruit hij uitvoerig citeert :

"Volgens enige bewijsstukken in de Pastorie van Wemmel berustende, zou St. Wijen te Wemmel enigen tijd moeten verbleven hebben, en zo het schijnt, in het pachthof te Obbergen, in de hoedanigheid van schaapherder; deze leerde eens aan de inwoners van Wemmel, dat, als zij in nood waren, 't zij voor grote droogtes of langdurige regens, zij hunnen toevlucht nemen moesten tot hunne goede Moeder van Laeken (O.L.V.). Nu gebeurde het, dat er ter zijnen tijde, in de omstreken van Wemmel, eene zodanige droogte was, dat er bijna noch gras, noch loof meer was, en dat er zich het gebrek bijzonderlijk voor het vee deed gevoelen.

Schilderij "Sint-Guido" in de
Sint-Pieterskerk Anderlecht

Schilderij "Sint Guido in de O.L.V.-kerk Laken

Deze man bracht zijn schapen in 't veld, en zoals de overlevering meldt, op de linken kant van Dilighem berg, in de straat leidende van Wemmel naar Vilvoorde, genaamd Romeinse straat, stak daar zijnen herdersstaf in den grond, liet er zijn schapen alleen, en begaf zich naar Laeken, stortte aldaer zijne gebeden voor Onze Lieve Vrouw, en men bekwam regen in overvloed. Van omtrent dien tijd, schijnt het, dat den biddag naar Laeken van de Wemmelaars in voege gebracht, dagteekent, welken maar rondom 't jaar 1847, tot spijt der inwoners door enige onenigheid in de gemeente, niet meer bestaat of onderhouden wordt. De biddag van Wemmel naar Laeken moet van overouds ingesteld geweest zijn, want St. Wijen, zoals de geschiedenis meldt, is geboren omtrent het jaar 950."

Hier hebben we dus St. Guido, schaapherder te Wemmel, die aan de oorsprong van de bedevaart naar O.L.V. van Laken zou liggen. Het document, dat van na het midden van de XIXe eeuw moet dateren, vermeldt hoe een en ander verliep :

"De gemeenteraad van Wemmel moest hunnen Pastoor verzoeken om den biddag te beginnen; op die aanvraag begaf den Pastoor zich naar Laeken, om den Pastoor van Laeken te verzoeken den biddag in te stellen, en het beeld van O.L.V. uit te zetten. Op deze aanvraag wierd den biddag door een plakschrift aangekondigd en aangeplakt; dezen biddag duurde drij dagen, maar wierd altijd met drij dagen aanhoudend verlengd, totdat men eindelijk het gewenste weder bekwam.

De pastoor van Wemmel moest dagelijks met zijnen koster, zangers, koralen, enz., dezen dienst en de processie te Laeken doen; de inwoners van Wemmel moesten het beeld van O.L.V. omdragen, voorafgegaan van hunnen burgemeester die eene wassen kaars van 7 guldens droeg, welke de gemeente daar offerde en de Dekens van het beenhouwersambacht van Brussel vergezelden dezelve met licht.

De pachters van hun kant waren verplicht, bij beurt, hunne wagens in te spannen om den Pastoor, koster en andere bedienaars er naar toe te voeren, waar achter volgden het grootste deel der parochianen, de eene met rijtuig, de andere te voet. Vervolgens wierd den dienst bijgewoond van de inwoners van alle de omliggende dorpen en van een groot deel van de stad Brussel. Dit plakkaat luidde aldus: « Algemeene biddag van drij dagen in de parochiale kerk van Laeken, met het omdragen van het Mirakuleus Beeld van O.L.Vrouw. Men zal ten verzoeke van den Eerweerdigen Heer Pastoor en Gemeente van het Markgraafschap van Wemmel, Maandag, Dynsdag en Woensdag, biddag houden voor den tegenwoordigen nood des lands. Dezen dienst zal beginnen ten 8 uren door het aankondigen der klok, en sluiten met het omdragen van het Mirakuleus Beeld. Op de Zondagen zal de hoogmis geschieden ten 9 uren en het lof dagelijks ten 5 uren. Eenieder wordt verzocht de processie met licht te vergezellen."

Tot daar het Wemmels document. Jan Verbesselt (9) getuigde dat men ook van Heembeek in processie naar Laken trok. "De laatste keer is in 1921 geweest, toen het nog zo droog was als in 1976. In 1976 is het echter droog gebleven omdat men O.L.Vrouw van Laken niet meer kende. In 1921 heeft het echter geregend twee dagen na de beeweg en konden de mensen prei planten."

De Heilige Guido, de Heilige Rochus en de Heilige Eligius.
Offerprent van carrossiers vermoedelijk uit Brussel).
Anonyme kopergravure (354 x 157 mm).

Het ziet er dus naar uit dat St.Guido in Laken in de schaduw is gebleven van O.L.Vrouw, volgens de legende was hij trouwens naar hier gekomen om haar te dienen. Mooi is wel dat volgens de Wemmelse overlevering hij de bevolking zou geleerd hebben op bedevaart te gaan voor regen of goed weer naar O.L.Vrouw van Laken. Zijn eigen reputatie als patroon van landbouwers, veehouders, koetsiers en... koster, werd in zekere zin daarmee opgeofferd.

- (1) E. de Moreau, S.J., "Histoire de l'Eglise en Belgique des origines aux débuts du XIIIème siècle", Brussel, 1940. Tome second, blz. 282 - 285.
- (2) volgens de uitgave in de "Acta Sanctorum quotototo orbe coluntur, septembris", Tome IV, blz. 41 - 48.
- (3) E. de Moreau stelt dat de bewering van A. Wauters in "Histoire des Environs de Bruxelles", tome I, blz. 17, dat de auteur één der kanunniken van Anderlecht zou geweest zijn, geenszins bewezen is.
- (4) J. Lavalleye, "Notes sur le culte de Saint Guidon à Anderlecht. Extrait des Annales de la Société Royale d'Archéologie de Bruxelles", tome XXXVII, 1934.
- (5) Koninklijke Vlaamse Academie, Gent, 1911, deel II, blz. 234 - 245.
- (6) Een aantal mirakelen staan in "beschrijving van het Leven en Mirakelen van den H. Guido", waarvan nog een nieuwe uitgave verscheen te Brussel, 1908, "vermeerderd en verbeterd door J.B., pastoor". De Franse versies hiervan: J. Gooris, "Abrégé de la vie et des miracles de S. Guidon, Confesseur", Brussel, 1762, en de herziene en verbeterde uitgave in 1893 door J. B., pastoor. Volgens E. Van Heurck, "Les Drapelets de Pèlerinage", Antwerpen, 1922, blz. 13 -16, gaat het hier om J. B. Cossaert.
- (7) Hans Vlieghe, Gaspar De Crayer. "Sa Vie et ses Oeuvres", Brussel, 1972, nr. A 42.
- (8) Maurits Sacré, "St. Wijen van Anderlecht in de Brabantse Folklore", in Eigen Schoon en De Brabander, jg. XIII, 1930, blz. 164 - 171.
Tekst van een voordracht gehouden op de 4e gouddag van het Geschied- en Oudheidkundig Genootschap van Vlaams - Brabant te Anderlecht op 27 juli 1930.
- (9) Jan Verbesselt, "Zo was Heembeek", 1980, blz. 55.

Wim van der Elst

HET PSYCHIATRISCH CENTRUM VAN HET BRUGMANN-ZIEKENHUIS, ANDERS BEKEKEN

(tweede aflevering)

In de vorige aflevering (LACA Tijdingen Jg 10 nummer 3/4 - juni 1999) werd de lens ingezoomd op enkele algemene beschouwingen, alsook op de inplanting en de inrichting van de twee, in 1931 toegevoegde paviljoenen, bestemd voor het psychiatrisch centrum van het Brugmann-ziekenhuis. Dankzij de bereidwillige hulp van de archivaris van het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn / Brussel, de Heer D. Guilardian, kon de hand gelegd worden op de bouwplannen van deze paviljoenen (zie gereduceerde afdruk op fig 1). Dit archiefmateriaal stelt ons in staat even in te gaan op de tijdgebonden architecturale vormtaal. Voor het overige dient de nagelaten tekst van Mevrouw Madeleine Capon als leidraad van het artikel. Het leven en de gebeurtenissen in het instituut worden bekeken vanuit het oog van verschillende verpleegsters, bevoorrechte getuigen van het menselijke handelen en persoonlijke ervaringen.

DE BOUWSTIJL

De paviljoenen werden ontworpen door de Heer Vellut, hoofd van de dienst "Bouwwerken" van de vroegere Commissie van Openbare Onderstand. Het bouwprogramma werd uitgewerkt door de Heer Dom, inspecteur-generaal van de tehuizen voor mentaal gehandicapten.

Men zal de naam van deze architect niet terugvinden in de lijst der grote Belgische ontwerpers uit de dertiger jaren. Toch getuigen zijn tekeningen van een uitmuntende beroepsbekwaamheid en zijn vertrouwdheid met de geldende opvattingen.

Tot in 1939 was Brussel de feitelijke hoofdstad van de Europese modernistische architectuur. Deze "modernistische school" liet voor het eerst van zich horen in 1925. Geïnspireerd door de Britse tuinwijkpionier E. Howard, begonnen ontwerpers zoals Pompe, Diongre, Bourgeois en Eggerickx de blauwdrukken uit te voeren voor de aanleg van tuinvijken in vele Brusselse gemeenten. Daarnaast tekenden Fernand en Maxime Brunfaut de plannen voor de "Vooruit" in Gent en "Le Peuple" in Brussel. Hier vielen op: de strakke lijnen, kubistische vormen, veel glas, rode baksteen. Men sprak van een "socialistische stijl", ook wel "nieuwe zakelijkheid" genoemd.

Het ontwerp van de Heer Vellut sluit nauw aan bij de vormtaal van de belangrijke interbellum-architecten. Het is dan ook te betreuren dat beide gebouwen werden afgebroken in de loop van de tachtiger jaren. Niet alles kan echter behouden blijven. Het Brugmann-ziekenhuis paste zich aan nieuwe noden en voorzieningen aan.

VAN DE OPENSTELLING TOT MEI 1940

Juffrouw Capon trad pas in 1941 toe als personeelslid van het Psychiatrisch Centrum in het Brugmann-ziekenhuis. Om deze reden moest zij beroep doen op personen die bereid waren op objectieve wijze over de bovengenoemde periode te berichten.

COMMISSION D'ASSISTANCE PUBLIQUE

DE LA VILLE DE BRUXELLES

PROJET D'INSTITUT DE PSYCHIATRIE

FAÇADES DU PAVILLON P.

Echelle de 1/100

FAÇADE PRINCIPALE

- 19 -

COMMISSION D'ASSISTANCE PUBLIQUE

DE LA VILLE DE BRUXELLES

PROJET D'INSTITUT DE PSYCHIATRIE

FAÇADES DU PAVILLON B

Echelle de 1/100

FAÇADE PRINCIPALE

(fig 1).

Zo juffrouw Hautain, die na enkele bewogen jaren in 1935 de plaats van hoofdverpleegster verwierf. Tewerkgesteld bij de dienst "Algemene Geneeskunde" komt ze in mei 1931, op eigen aanvraag bij de dienst psychiatrie terecht. Hier gaat haar verhaal.

Vanaf haar indiensttreding werd ze belast met de voorbereiding van de aankomst der mentale patiënten. Hectische weken ... personeelsgebrek ... de drie hoofdverpleegsters volgden een snelcursus van drie maanden in Nederland ... men telde de werkuren niet meer. *"Répartition des meubles, du matériel, de la vaisselle, du linge, des instruments et médicaments, recherches et contacts avec les autres services, le bureau, la cuisine, la lingerie, en vue des commandes et l'entretien, etc ... Je m'initie à la joie des inventaires ... je fais cent et vingt lits avec une seule servante !"*.

Op 1 juni werden de patiënten overgebracht van het Sint-Jansziekenhuis in Brussel naar Brugmann.

De officiële plechtigheid van de "gesloten sectie" van het instituut vond enkele dagen later plaats. Naast de voltallige leiding van het Brugmann-ziekenhuis waren ook talrijke universiteitsprofessoren en hoogwaardigheidsbekleders aanwezig. Een pikant detail smukt haar relaas op. Terwijl het diensthoofd, Professor Vermeylen onder een welluidende aanhef van La Marseillaise... "Allons enfants de la patrie..." de trappen van het podium besteeg om zijn openingsrede te houden, struikelde hij en maakte een onsierlijke buiteling (wellicht had hij zijn evenwicht kunnen bewaren op de tonen van de Brabançonne... nvdr).

Hoe dan ook, juffrouw Hautain breekt een lans voor de hoge beroepsethiek van hogergenoemde dienstchef. Hierna enkele voorbeelden. Professor Vermeylen drukte vanaf de start zijn stempel op de zorgvoorziening in het instituut. Geen religieuzen meer, enkel gediplomeerde verpleegsters mochten aangeworven worden. Ook weigerde hij manifest mannelijke verplegers in dienst te nemen. *"// était fier d'être le seul service pour malades mentaux à n'employer que du personnel féminin et qualifié"*. Verder zou hij er vooral voor blijven ijveren opdat de mentale zieken op gelijkwaardige wijze behandeld werden als de andere opgenomen patiënten. Door overreding poogde hij ook voortdurend de dienstchefs en artsen van andere afdelingen voor zijn zienswijze te winnen.

De medische staf zag er als volgt uit :

Dienstchef: Professor Vermeylen

Andjunct: Dokter C. Fontaine

Later werden twee assistenten aan de leiding toegevoegd: de dokters Heernu en Van Looy.

Het verplegend personeel bestond uit drie hoofdverpleegsters en een veertigtal gewone gediplomeerde verpleegsters. Deze laatsten werden door de directie voor een heel specifieke taak aangeduid hoewel zij over geen enkele ervaring beschikten om met mentale zieken om te gaan! Hierdoor ontstonden heel wat moeilijkheden die een vlot verloop van de dienst belemmerden.

Korte tijd na de opening van het instituut waren de beschikbare ruimten in het paviljoen B reeds volzet. Een aantal dementen moest in soortgelijke instellingen in de provincie ondergebracht worden. Onze getuige vertelt hoe ze, moederziel alleen en per trein reizend, deze mensen moest begeleiden. Zulk soort mensen konden op ieder ogenblik zeer onrustig worden en heel wat heibel veroorzaken. Pas enkele jaren later zouden de transporten per ambulancewagen uitgevoerd worden.

In 1931 werd juffrouw Hautain aangezocht om een psychiatrische leergang te volgen, georganiseerd in het instituut. Zij behaalde een briljante uitslag. Vier jaar later stond ze zelf voor de leerlingen als lerares van het vak "psychiatrische nursing". Aan haar leeropdracht kwam een einde in 1935.

Het verhaal neemt nu een totaal andere wending. We maken kennis met de onderlinge verhouding tussen de verpleegsters. Hoogst onfraaie gebeurtenissen worden belicht. Vanaf het begin liet de verstandhouding tussen de drie hoofdverpleegsters te wensen over. Een van hen, juffrouw Collet, van Zwitserse origine bezat een onmogelijk karakter.

Het was een imposante persoonlijkheid, avontuurlijk aangelegd en rad van tong. Bovendien was ze de enige in de hele groep die een volledige leergang psychiatrie doorlopen had. Geraffineerd als ze was wist ze met slinkse middelen haar directe medewerkers te elimineren. Die strategie leverde haar na verloop van korte tijd de status van "morele hoofdverantwoordelijke van de dienst psychiatrie" op.

In het begin, zo bericht juffrouw Hautain, bleef ik voorlopig buiten haar visier. Zij overlaadde mij wel met een aantal karweien en bijzondere opdrachten. Op een gegeven ogenblik ontnam zij mij de verantwoordelijkheid over de magazijnen, een zoveelste maatregel om naar eigen willekeur te kunnen handelen. Dit zou later blijken.

Alle patiënten die voor langere tijd opgenomen werden moesten hun persoonlijke bezittingen inleveren (geld, juwelen, waardepapieren). Bij het inleveren van de voorwerpen op het secretariaat van het instituut werd een tweede controle uitgevoerd. Juffrouw Collet werd verondersteld, als hoofdverantwoordelijke, het controleformulier eigenhandig te ondertekenen. Meestal echter ondertekende een ondergeschikte, met haar medeweten, deze documenten. Vaak werden er vergissingen maar ook verdwijningen vastgesteld. Juffrouw Collet was dan de eerste om zich hierover vreselijk op te winden. Wanneer er uitdrukkelijke klachten door de betrokken persoon of de familieleden ingediend werden was ze dan weer vlug bereid om de ontbrekende zaken met eigen middelen te vergoeden. Kwestie van de zaak zo vlug mogelijk in de doofpot te stoppen.

Nadien ging ze dan wel op eigen houtje op zoek naar mogelijke schuldigen zodat de verdenkingen op elk lid van het verzorgend team terecht kwamen.

Zelf stond ze evenwel boven elke verdenking want haar voorbeeldig gedrag beschermde haar volkomen. Ze nam nooit een dag verlof. Ook 's nachts bediende zij persoonlijk de telefoon en voerde controles uit, gekleed in kamerjas.

"Durant près de trois années la vie devint intenable: désordre, vols, soupçons, scènes déplacées avec les surveillants qui étaient ses privilégiés. Les infirmières qui le peuvent quittent le service."

Een Nederlandse collega slaagde erin haar op heterdaad te betrappen. Juist op tijd voor Juffrouw Hautain die reeds geruime tijd met de gedachte speelde haar overplaatsing naar een andere dienst aan te vragen. Ze kreeg toen voor de eerste maal de gelegenheid om professor Vermeylen in te lichten over de "slechte geest" die in de psychiatrische afdeling heerste. De dienstchef echter was helemaal niet op de hoogte van de feiten. Niettemin werd door zijn toedoen de toestand uitgeklaard binnen de kortste termijn. Juffrouw Collet werd nog dezelfde dag van haar post ontheven en ...grote verrassing ...Juffrouw Hautain werd de functie van hoofdverantwoordelijke van de dienst psychiatrie aangeboden!

"Pour éviter une action en justice, ils ont obligé Collet à donner sa démission et à quitter l'administration."

Juffrouw Hautain wachtte een zeer moeilijke taak: *"Quel souci que d'avoir à reprendre une telle charge et dans de telles circonstances: un service en pagaille, un personnel divisé en deux clans..."*

Langzaam maar zeker slaagde zij erin de kentering te bewerkstelligen. Ook de leiding stapte af van een al te strakke hiërarchische aanpak. Gedurende anderhalf jaar bleef haar vaste benoeming uit, maar volledig gesteund door de dienstchef, Professor Vermeylen, de dokters en de directrice van het ziekenhuis kon ze een coherente werksfeer opbouwen.

Toen eindelijk de benoeming in haar nieuwe functie werd bekrachtigd oordeelde de Commissie van Openbare Onderstand, waarschijnlijk geïnspireerd door de noodlottige gebeurtenissen uit het verleden, dat het wenselijk was naast haar een tweede hoofdverantwoordelijke aan te stellen. Een driemaandelijkse beurtrol regelde hun taken. Deze nieuwe regeling werd evenwel na zes maanden opgeheven. Vanaf dat ogenblik, april 1937, stond ze op eigen benen en kon ze verder werken om het korps der verpleegsters tot een grote familie om te vormen.

Slechts één enkele keer werd ze geconfronteerd met een geval van toxicomanie. Spijtig want het betrof hier een heel intelligent personeelslid. Het was een zeer goede werkkraacht die gewaardeerd werd, zowel door de leiding als door alle mederwerksters.

Enigzins verontrust merkt juffrouw Hautain op: *"Le service avait encore besoin à connaître ces soucis-là..."*

Intussen werd het wapengekletter in Europa alsmaar luider...

1 september 1939 :

Poolse invasie door de Hitleriaanse krijgsmacht, gevolgd door een aantal protectionistische maatregelen en annexaties in Centraal Europa: Oostenrijk, Hongarije, Tsjecho-Slowakije, Joegoslavië...

3 september 1939:

Frankrijk en Engeland verklaren de oorlog aan Duitsland. In België werd het leger "op oorlogsvoet" geplaatst.

En hoe verliep het leven in het Brugmann-ziekenhuis in de loop van de daaropvolgende maanden?

De verpleegsters in de openbare ziekenhuizen waren onderworpen aan de regels van de burgerlijke verhoogde waakzaamheid. Zij mochten vanaf dat ogenblik de diensten van de Commissie van Openbare Onderstand niet meer verlaten, een maatregel die enkele malen werd opgeheven en weer opnieuw werd afgekondigd.

Ook het personeel van de dienst psychiatrie werd gereduceerd. Twee dokters werden gemobiliseerd de ene als gewone soldaat (Dr Heernu) de andere als officier (Dr Vermeersch).

10 mei 1940 :

Vanaf de vroege ochtenduren was er reeds een grote opwinding waar te nemen, zowel bij de zieken als bij het verplegend personeel. Deze dag zou voor altijd in het geheugen gegrift blijven. De daaropvolgende nacht, omstreeks twee uur deed een collega uit een andere afdeling van Brugmann haar verhaal aan juffrouw Hautain. Een Duitse bom was gevallen op de "Spiegel-plaats" in Jette. De ontploffing richtte niet alleen grote materiële schade aan doch maakte ook heel wat slachtoffers... "*Elle était frappée par ce spectacle de l'affreuse boucherie qu'elle venait de voir et de soigner...*". 53 personen, mannen, vrouwen, kinderen werden meer of minder gewond. Slechts tien onder hen zouden de ramp overleven.

De psychiatrische afdeling kende ook een grote toeloop van ontredderde en door panische angst gegrepen mensen. Het personeel kreeg te maken met een tot dan toe ongekend ziekteverschijnsel ... sommigen beschuldigden zich van ontrouw ... anderen vertoonden tekenen van waanvoorstellingen. Zij vermoedden overal spionnen, "parachutisten" ... nog anderen leden aan dwangneurosen, veroorzaakt door het gierende geluid van sirenes of het gebulder van kanonnen.

Zo goed als men kon werd de nodige hulp geboden. Enkelen stierven ter plaatse. "*Ils meurent sans compréhension de leur état anatomique...que l'on qualifie de "psychose délirante anxieuse ..."*.

L. Candau

(wordt vervolgd)

LAKEN, VROEGER EN NU

DE "B.R.Y.C." (Bruxelles Royal Yacht Club)

Op 25 april 1906 werd, stroomafwaarts van de Van Praet-brug, een haven voor pleziervaartuigen aangelegd met als benaming "Yachting Club de Bruxelles". Dank zij de bescherming van koning Leopold II kreeg de club, in 1913, de toestemming het predikaat "Bruxelles Royal Yacht Club" te voeren.

Reeds in 1910 verleende de Koninklijke Stichting erfpacht (99 jaar) aan de stichters van de club. Op dat ogenblik werd de plaats gebruikt voor de overwintering van het persoonlijk jacht "Alberta" van Leopold II. Er werd voor de leden een drijvende loods gebouwd en een eerste clubhuis.

Later werd met de N.V. Zeekanaal en Haveninrichtingen van Brussel (opgericht op 13 juni 1896) een akkoord gesloten om het aantal aanlegplaatsen te verhogen.

In 1911 was er al een dok van 4800 m².

De oude postkaart toont het clubhuis in 1932. In 1936 werd het door brand vernield en vervangen door het huidig gebouw in de loop van hetzelfde jaar.

Men heeft, vanaf het terras van het clubhuis, een zeer mooi uitzicht op de zeilboten die zich in de haven bevinden en op het kanaal.

In 1909 bedroeg het aantal zeilboten 31. In 1995 waren het er 176.

De eetzaal van het clubhuis heeft een vloer afkomstig van de zeilboot "Erin" van Sir Thomas Lipton (het befaamde thee-merk). Een aantal meubelen zou afkomstig zijn van de mailboot Oostende-Dover "Prinses Josephine Charlotte".

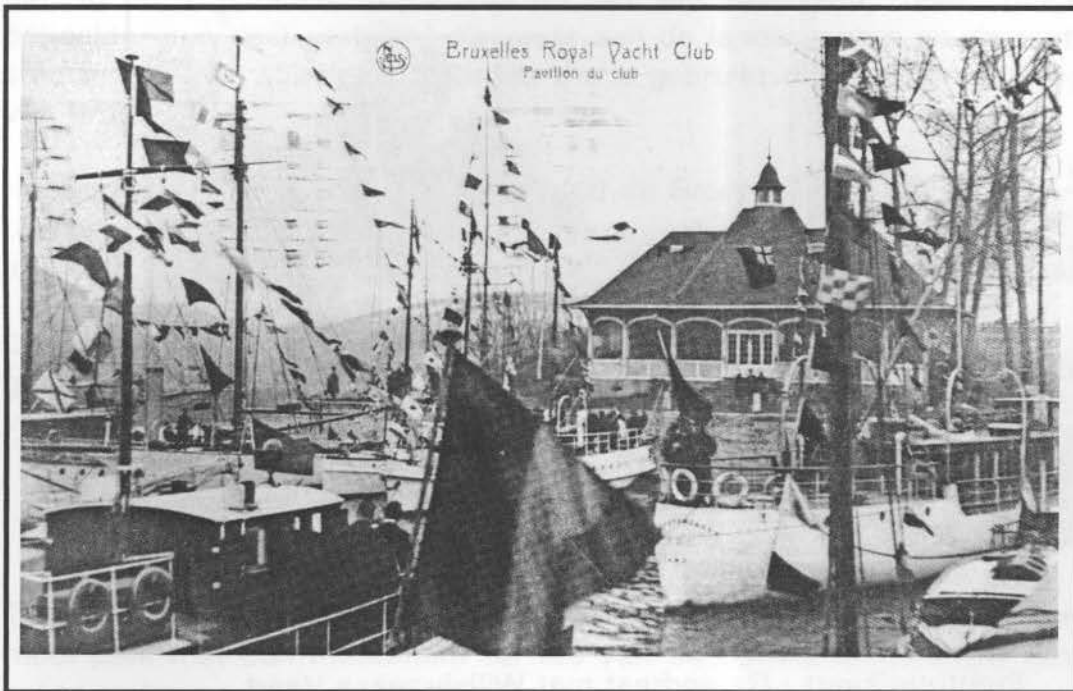
De sfeer van de open zee op twee stappen van Laken en Brussel.

DE GROENDREEF

Vóór de inhuldiging op 12 november 1922 van het nieuw kanaal van Willebroek en de aanleg van de De Beco- en Vergotedokken had de Groendreef een landelijk aspect: binnenschepen en bomerijen aan weerskanten van de weg, die langs het kanaal liep.

Het verbond reeds Brussel met de Rupel via Vilvoorde, Heembeek, Kapellen-op-den-Bos en Willebroek.

Tot in 1950 was er een dok, het "Gobert-dok" dat dienst deed als watersportbaan van de leden van een "Roeivereniging". In dit verband wijzen wij erop dat twee straten in de buurt van de Groendreef namen dragen als: Regattastraat en Roeiersstraat.

Prentbriefkaart : de B.R.Y.C. vóór de verwoestende brand

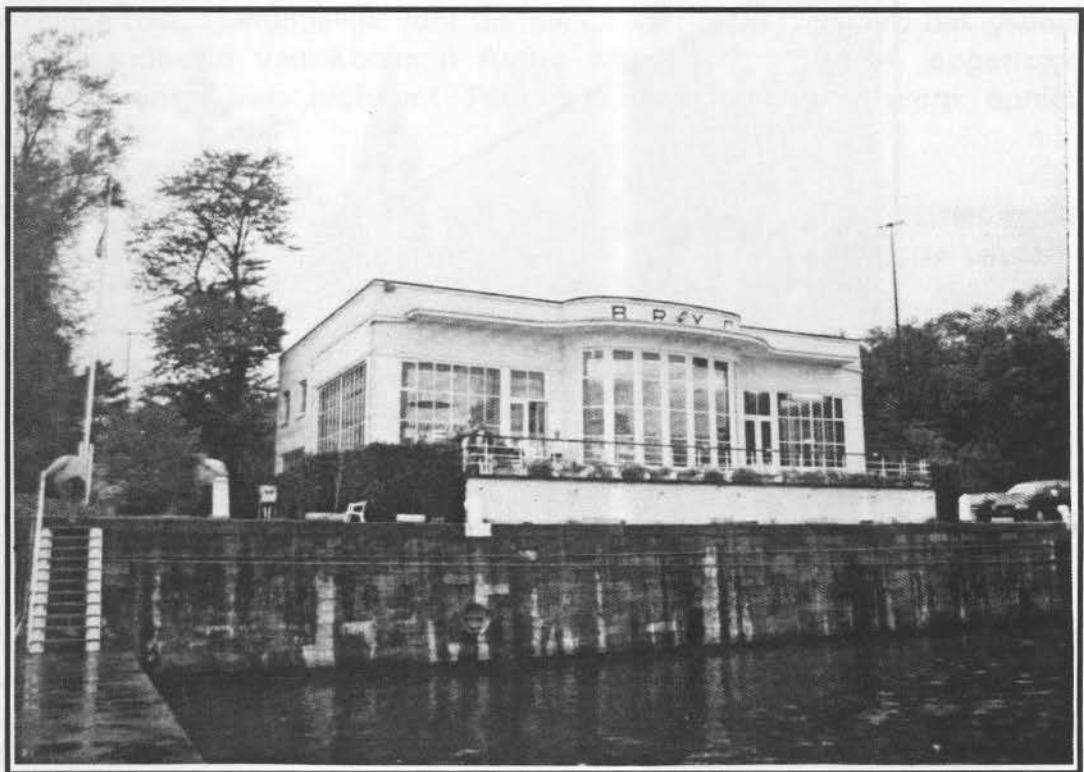

Foto : De B.R.Y.C. vandaag

Prentbriefkaart : Groendreef met Willebroekse Vaart
vóór de omlegging van de Waterloo

Foto : Huidige toestand - bemerk het oude overgebleven torengebouw,
vroeger "de slijkhoeve", nu toegewezen aan de technische diensten
Stad Brussel

Bij het vergelijken van beide documenten, kan men vaststellen dat slechts één gebouw overblijft: "De slijkboerderij". De naam vindt zijn oorsprong in het feit dat, in de 19e eeuw, de vuilnis en het slijk naar een "boer" gingen die het ophaalde, een deel verkocht als mest aan de landbouwers en de rest buiten de stad bracht. De gebouwen worden thans gebruikt door de dienst wegenwerken van Brussel.

Na de verplaatsing van het kanaal werd de Groendreef heraangelegd om o.a. als toegang te dienen voor twee wereltentoonstellingen respectievelijk in 1935 en in 1958.

De grote Citroën-garage werd in 1934 gebouwd. Het gaat om een omvangrijk gebouw (20.000 m²) waarvoor alleen ijzer en glas werden gebruikt. Het is een voorbeeld van "functionele" architectuur.

DE 21 JULI SQUARE EN HET KONINGIN ASTRID MONUMENT

Ter hoogte van de Wijngaardenstraat bevindt zich, in de Koninklijk Parklaan, een mooi park met een monument ter ere van de betreurde Koningin Astrid, eerste echtgenote van Koning Leopold III.

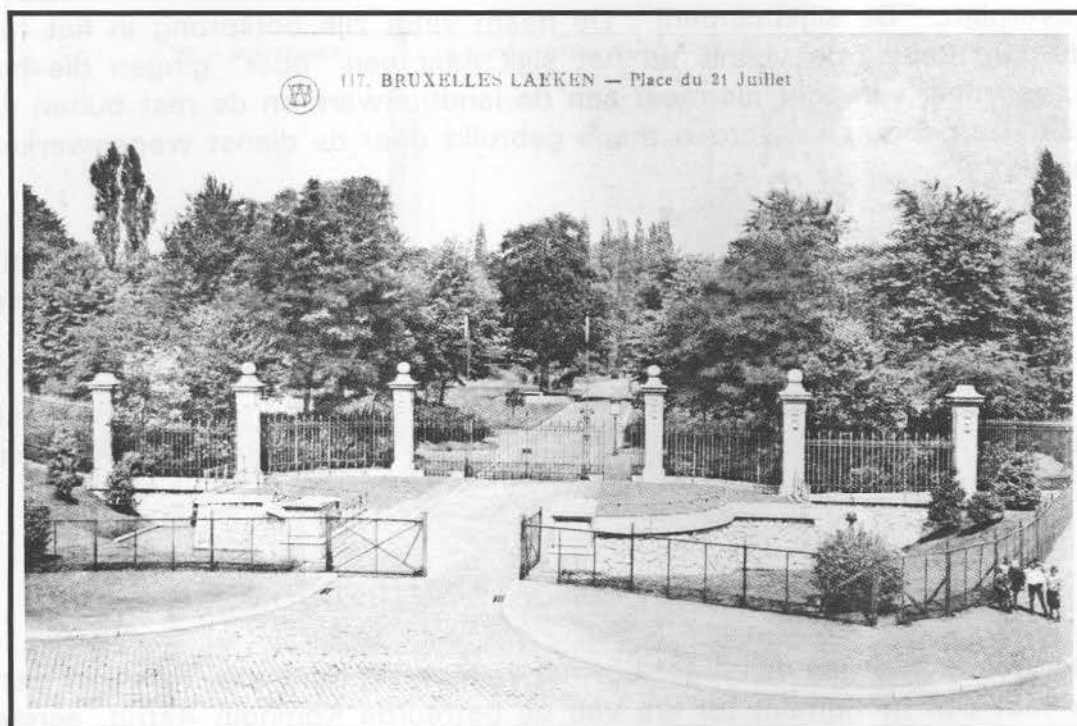
Tussen 1913 en 1938 had het park een ander uitzicht. Kort vóór de eerste wereldoorlog stelde de Staat het park, dicht bij het Koninklijk domein, open voor het publiek. De Franse architect Charles Girault tekende de plannen voor de oorspronkelijke tuin. Onmiddellijk vóór de laatste wereldoorlog werd het gebouw, waarin het standbeeld van Koningin Astrid werd ondergebracht, opgetrokken volgens de plannen van architect Paul Bonduelle. De tuin werd opnieuw getekend in 1938.

Er dient te worden opgemerkt dat het standbeeld pas in 1947 in het midden geplaatst werd : het is in Carrara-marmer uitgevoerd. De koningin is te voeten uit voorgesteld met een rozentuיל en een lang kleed en cape.

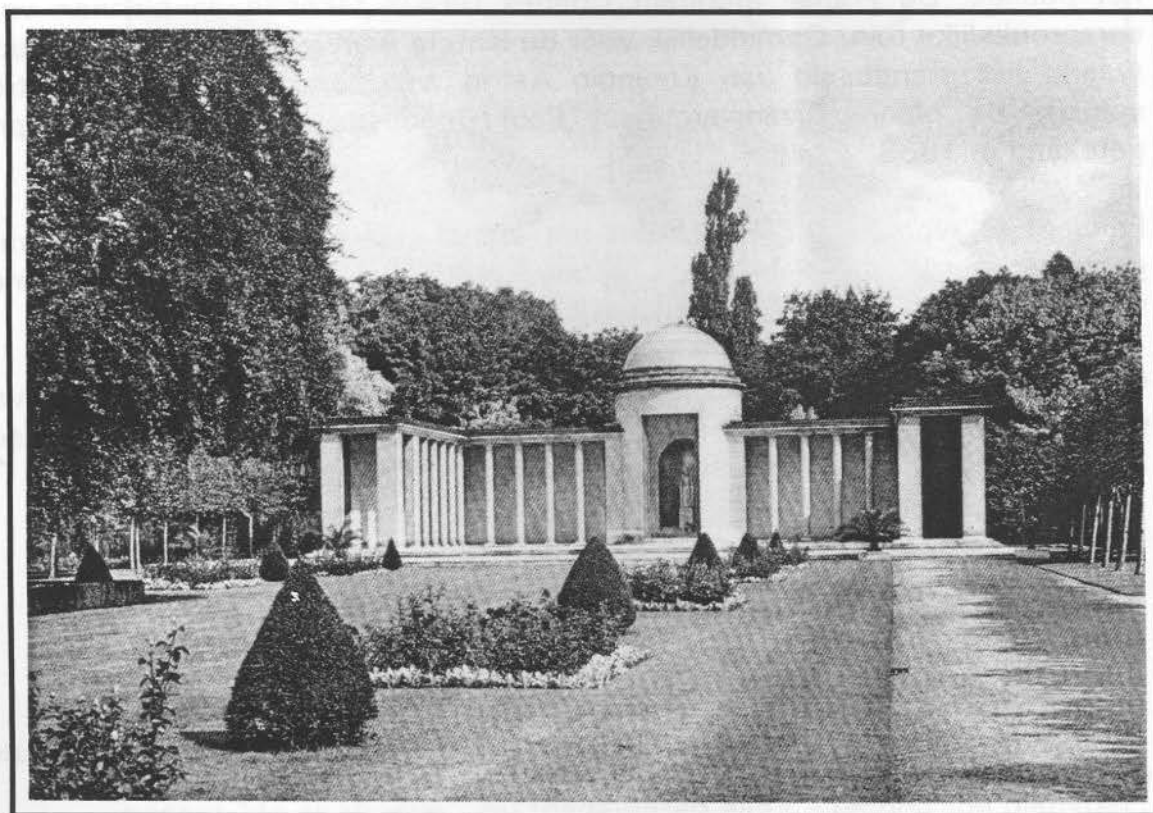
Op twee bronzen platen kan men een boodschap lezen die uiting geeft van de gehechtheid van het Belgische volk aan Koningin Astrid die, tragisch, overleed op 29 augustus 1935 te Küssnacht (Zwitserland) op 30-jarige leeftijd.

D. Van Krieking
Vertaling : J. Fransman

Alle illustraties uit de verzameling van de auteur

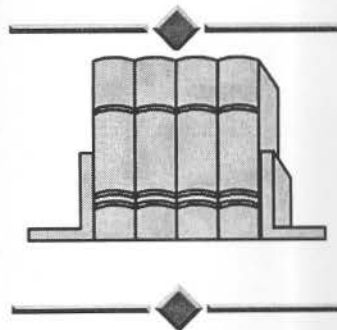
Prentbriefkaart : 21 juli-square - eerste parkaanleg in 1920

Prentbriefkaart : idem na nieuwe parkaanleg omstreeks 1950

	pag.
1. - Ditmaal een oproep ten Geleide - Ter informatie (L. Candau)	1 - 5
2. - Grootse werken in Laken (G. Abeels)	6 - 10
3. - De Heilige Guido in Laken (W. van der Elst)	11 - 17
4. - Het psychiatrisch centrum van het Brugmann-Ziekenhuis, anders bekeken (L. Candau)	18 - 23
5. - Laken, vroeger en nu - De "B.R.Y.C" (Bruxelles Royal Yacht Club) - De Groendreef - De 21 juli square en het Koningin Astrid monument (D. Van Kriekinghe vertaling J. Fransman)	24 - 28

LIDGELDEN

Met dit nummer loopt ons twaalfde werkingsjaar ten einde.

Mogen wij onze geëerde leden vragen spontaan hun lidgeld voor het jaar 2001 - 2002 te hernieuwen (300 F.) op rekening nr. 068-2095230-57 van LACA.

(zie bijgevoegd overschrijvingsformulier)

Door dit bedrag nu reeds over te schrijven zou U onze schatbewaarder heel wat werk besparen.